

Igra, ki se je še ni dotaknila komercializacija

Pandolo Prijateljski turnir tokrat v Ljubljani – Nekdaj pastirska igra je vpisana v register žive kulturne dediščine

Če bi pandolo omenili katere- mu starejšemu možakarju iz Primorske, bi se najbrž začel porogljivo nasmihati ob spominu na otroške dni. Pandolo je igra, ki je nekoč krajšala čas zlasti pastirjem. Zadnja leta jo spet igrajo, podobno mladim, ki z leseno palico lučajo pandolo, pa je precej drugačna, predvsem veliko bolj »alternativna«. In razpeta med skrajna dela Slovenije: Primorsko in Prekmurje. Na zadnjem turnirju v Ljubljani je šla zmagala na Primorsko.

SIMONA BANDUR
Fotografije TOMI LOMBAR

»Pandolo, pandolo, zero.« Mladenič, ki je izrekel te besede, je v eni roki držal dobrega pol metra dolgo palico, v drugi bistveno manjši košček lesa, zašiljen na robovih, ter potrkal po kovinski tabli, ki je stala za njim. Nato je dober decimeter dolg košček lesa, ki v resnici ni le košček lesa, ampak mu rečejo *pandolo* ali *pandolič*, zalučal v zrak in udaril po njem s palico.

Service je uspel, je lahko sklepal vsak še tako nepoučen gledalec in začutil vsaj kanec zadoščanja ob opazovanju dogajanja na priložnostno urejenem igrišču, ograjenem s tanko mrežo. Igra še najbolj spominja na bejzbol ali kriket, in to je tudi pojasnilo, ki ga dajo igralci nepoučenim opazovalcem. Na ploščadi pred Slovenskim etnografskim muzejem (SEM), kjer so tokrat prvič v Ljubljani pripravili turnir pandola, se jih na še počitniški dan v nedeljo popoldne ni zbralo prav veliko, toda dogajanje na ploščadi je bilo ravno dovolj zagonetno, da so se ustavili. Bilo pa je

Napadalec iz zmagovite ekipe z maco in pandolom osvaja igrišče.

Priporočljivo je, da branilec zaščiti glavo. Kakšna je čelada, ni pomembno, samo da je na glavi.

zato več pandolašev (in spremljevalcev); na turnirju se je pomerilo pet ekip s po tremi igralci.

Pravila igre

»Napoved servisa na začetku igre je pogoj, da lahko začne napadalec sploh igrati. Številka, ki jo pri tem pove, je število točk, ki jih je ekipa dotlej dosegla,« je pojasnil Martin Stražar, kot se je predstavil mladenič z majico, na kateri je pisalo KSD Dolga štorija. Tokrat je igral v ekipi

Mazza la Panda, sicer pa je predsednik Zveze društev igre pandolo Slovenije; ta je nastala tudi zato, da so poenotili in zapisali pravila igre, ki so jo do 60. let prejšnjega stoletja igrali predvsem otroci in mladi fantje na paši ali na vasi. Ekipi s po tremi igralci tekmujeva v osvajanju ozemlja, kar spominja na igro, ki ji rečejo »zemljo krast«.

Ekipa, ki napada, poskuša z leseno palico (*maco*) odbiti pandolo čim dlje in tako osvojiti čim več

igrišča, nasprotna ekipa ji poskuša to kajpak preprečiti in ubraniti ozemlje. Vsak napadalec ima tri servise (če v nobenem ni uspešen, se takoj izloči), zmagata tista ekipa, ki zbere največ »mac«, kajti razdalja se meri z dolžino palice, ki ima 55 centimetrov. Merjenje je (lahko) eden zabavnejših delov igre: ekipa napadalcev »na oko« oceni, koliko mac je dosegla – če se nasprotniki z oceno strinjajo, napadalcem dobi tolikšno število točk, če se ne stri-

njajo, se začne merjenje. In če se nadobudni ocenjevalci ustejejo, lahko izgubijo vse točke, tudi tiste, ki so si jih že nabrali v tisti igri, je razlagal Martin Stražar. »Igralci morajo pravila dobro poznati, saj se morajo praviloma oni sami dogovoriti. Sodnik se vplete v primeru spora.«

Pravila igre so se najbrž razlikovala od vasi do vasi ali celo od ekipe do ekipe, dokler jih niso v zvezi zapisali; ustanovili so jo leta 2000, turnirje pa prirejajo od leta 1993, ko so člani Društva za oživiljanje starega Kopra organizirali prvega. Igra je bila namreč v preteklosti razširjena predvsem v istrskih vaseh in mestih – ali kakor je zapisal Franko Hmeljak iz Društva za oživiljanje Kopra v brošuri o pandolu: »Istrska mesta so za pandolo primerna, saj se na kamnitem tlaku dobro odbija, tako da daleč leti. V mestu tudi pometajo, in mami ni bilo težko odžagati kos metlinnega ročaja za maco ali pandolo ... Pandolo je šel v žep, zato je imel vsak svojega, maco pa si je lahko sposodil, če je bila sila.«

V naslednjih letih so Koprčanom sledili v Piranu, Strunjanu, Hrvatinih in Sečovljah, v tem času pa se je vest o tekmovalnih raznesla tudi v Prekmurje, kjer so ugotovili, da pandolo ni nič drugega kot njihov »čoka, svinkovač, ali počkanje, ali počketiš«. In tako je na lanskem državnem prvenstvu sodelovalo 29 ekip, v Sloveniji pa je približno sto aktivnih pandolašev.

Oprema: kar se najde

Na turnirju je ravno takrat potekala tekma med Prekmurškimi pandola-

lašmi in ekipo MIMOZA. Branilec teh drugih si je nadel jakno, staro gasilsko čelado, ščitnike za kolena in se postavil na sredino igrišča, pred napadalcem. Ni bilo težko ugotoviti, da je to ena redkih športnih dejavnosti, ki se jih še ni dotaknila grabežljiva roka komercializacije. »In radi bi, da bi tako tudi ostalo,« je dejal Martin. Oprema je tako še vedno bolj ali manj narejena doma, nabrana z vseh vetrov, samo izkušnje so tiste, ki pripomorejo k izbiri lesa za palico. Nanjo je pritrjena vrstica, ki si jo napadalec natakne okoli zapestja, da po nesreči ne odleti proti kakšnemu soigralcu. Sicer je najnevarnejši del pandolo, ki ogroža predvsem najbližje okenke šipe. Na turnirju je pandolo tu in tam res odfrčal čez mrežo, toda s steklom bogato odete stavbe muzejev na ploščadi so bile na (doka) varni razdalji.

Igra med MIMOZO in Prekmurškimi pandolaši se je končala z rezultatom 35 : 0, kajti prekmurška ekipa pri servisih ni bila prav uspešna. »Številno točk je za MIMOZO sicer zelo skromno, saj so znani po več sto točkah,« je rezultat komentiral Martin in izdal, da je MIMOZA glavna favoritinja turnirja. Njihove izkušnje bi lahko pogovorno pripisali letom, kajti dva igralca sta sodila v skupino tistih, ki so se igre spominjali še iz otroških dni: »Joj, kako smo se včasih kregali,« je bilo slišati pomenek.

Bistveno mlajši člani prekmurške skupine so medtem posedli za mizo, ki se je ustalila kot njihova postojanka na turnirju. Druženje je bistvo te igre, so se krohotajoče se strinjali. Če bi namreč stereo-

tipno sklepali po njihovem zunanem videzu, bi težko rekli, da jih premami kakršen koli šport. »Smo člani Društva alternativne mladine Bistrice (D.A.M.B.), lanske prve pomurske lige,« je ponosno povedal Andrej Prša v črni majici in z dolgimi temnimi lasmi, spetimi v čop. »Pandolo je šport, ki je idealen za metalce,« se je nasmejal in kmalu izdal, da se lotijo še katerega

Glavni orodji: maca in pandolo. Včasih so zaradi mace trpele metle.

druga športa – ne glede na to, da bi jim to kot pristnim alternativcem lahko okrnilo ugled.

Prekmurci imajo tudi žensko ekipo, »to so sestre Bači, pravzaprav se imenujejo Bači Evolution,« jih je ponosno predstavil Andrej Kelenc, tajnik Prekmurških pandolašev. Njihovo društvo je nastalo leta 2004, prvi stik s pandolom pa so imeli kakšno leto prej, ko se je ekipa Casinoja Portorož mudila na »strokovni ekskurziji« v Dobrov-

niku. Predstavili so jim igro in jih povabili na turnir v Piran. In tako so sprejeli ime pandolo, čeprav Andrej Kelenc danes meni, da bi bilo nemara bolje ohraniti svoje. Toda zdaj so vsaj poenotili pravila in lahko sodelujejo na tekmah. Vsi so začeli za zabavo, tudi Tamara Bači, srednja izmed treh sestra. Po tekmah, v kateri je bila del igralcev prekmurške ekipe, je stopila na igrišče kot sodnica. Prvič je igrala v Dobrovniku, potem smo s sestrami ustvarile ekipo, je pripovedovalo 22-letno dekle, študentka babištv. »Sprva me je gnala radovednost, zdaj pa prijatelj.«

Živa kulturna dediščina

Medtem se je turnir premaknil čez polovico. Prekmurci so najboljšo uvrstitev napovedovali MIMOZI, a »tudi Mazza la Panda lahko presenetni«, je poznavalsko ocenil Andrej Kelenc. Ravno takrat je ta ekipa z veliko prednostjo premagala Strupene gosence, ki so jih sestavljali študentje ljubljanske univerze. Na tabli pred Slovenskim etnografskim muzejem so zapisali rezultat 102 : 268.

Izbira lokacije nikakor ni naključje, kajti letos so pandolo zapisali na seznam žive kulturne dediščine. Kot je povedal Domen Uršič iz SEM, je pomembno, da ima neko motivacijo, da se dediščina vpiše v register, predvsem pa, da je ta dediščina še živa. »Pri tem ni nujno, da se ne prilagajata sodobnosti ali spreminjata,« je dodala Bojana Rogelj Škafar, direktorica muzeja. Na seznam žive kulturne dediščine je za zdaj vpisanih 21 enot.

Pri pandolu je zanimivo, sta se strinjala sogovornika iz muzeja, da ga nadaljujejo, kot je bilo razvidno na tem turnirju, mladi. Tudi predsednik zveze, Martin Stražar, ima komaj 23 let. Privrženost tej igri je tako rekoč podedoval, kajti igral jo je že njegov oče. Martin je začel že leta 1995 kot otrok. Po pomoru se je pred nekaj leti bolj resno lotil športa in s prijatelji ustanovil društvo Dolga štorija ter skupino pandolašev med študenti v Ljubljani, predvsem pa se lotil formalnosti v društvu, med drugim papirologije za vpis v register žive kulturne dediščine.

Kakšni pa so njegovi cilji pri pandolu: uvrstitev med olimpijske športe? »Da, to je povsem realen

cilj,« je z resnim odgovorom presenetil Martin Stražar. Njegova ekipa Mazza la Panda si je na turnirju priigrala prvo mesto, drugi so bili člani MIMOZE in tretji alternativci iz Prekmurja – pa čeprav so med turnirjem ves čas ugotavljali, da jim bistveno bolje kaže pri zabavi kot pri rezultatih.

POVEZANE VSEBINE delo.si/panorama [...]

Požrtvovalnost na igrišču

Metalski in pankerski pandolaši iz Društva alternativne mladine Bistrice so osvojili tretje mesto.